

לפני 25 שנה

גליון "העולם הזה" לפני 25 שנים הקדיש כתבה לניבחת ישראל, המתאמנת לקראת צאתה לאולימפיאדת הלסינקי. האת"לטים שעברו את המינימום האולימפי, ושמוקדם כבר היה מינ"מ, היו: דיוו סבכ** לאה הרביץ ואלנה ויטנברג***. את"ל תם שהעותרו לעבור את המינימום האולימפי היו: רעיה ברנ" שטיין, אורי גלון****, ותמר מטל. כמדור, "בקולנוע" הובא דיו"ן פן העסקנות ההוליבורית הצעירה אלזכט טיילור, שכוכבה עד לאיתה את כסרמס, "לאמי שרבי הביתה!", "מקום תחת הש"י מנ"י"**** ופרטים נוספים.

בשער הגליון: ברכה הייבלום, אחת מאלפי המתרחצים ב"שפת-ימה של הרצליה.

גליון "העולם הזה", שיצא לאור לפני 25 שנים, הובא לרא"י שנה בעיתונות העיברית כתבת-ענק מצולמת על פעיית בתי-היתומים כותרת "מי ידאג לשאל בערני?" פכתבה זו היצג ארחה-הייתם של היתומים בישראל, וכישלונה של החברה בהע"ן קת החמימת, ויכולת ההתמדרדת בחיים של קורבנות-גורל אלה.

כמדור, "חקירה מיוחדת" העלה צוות כתבי השבועון את שיג"י שונה של תעשיית גידולי-החורבם בארץ. רכבות אורחים ישר"אליים ויתרו על איסור אכילת-חזיר, בתקופת-הצנע, שבה היה בשר-הבקר יקר-מצאית. ככותרת, "איש החודש" הובא דוכני של מנהיג, "השומר הצעיר" ומפ"ם, מאיר יערי, החל במקום לידתו, בגליציה, דרך חיות אלכניה במלחמת-העולם-הראשונה, כיתניה, והתייצבותו בראש תנועת-המנינים פוליטית. המאמר, תחת הכותרת, "ארם שלא רצה במפלגה", נבע מן העובדה ש"מפ"ם היוותה באיתה עת את האופוזיציה העיקרית לממשלתו של דוד בן-גוריון. כמדור, "מכל העולם" תואר המתח שגורמת המלחמה הקרה*, ואפן ביטוייו בין שני חלקי גרמניה.

"העולם הזה 762 תאריך: 5.6.52

החמסין הגדול * נכי תשי"ח לגולדה: ..אתם מצטערים שאנו

בחיים... * כיצד נטלו הערבים את המוסיקה המיזרחית

העם

בעיית השעה: המיקלחת

50 יום בתקופה המתברת את תג הפסח לחג השבועות. אלה 50 הימים המועדים לרות השרב, והם שנתנו לה את שמה: חמישים או בערבית, חמסין*****.

לא ששהנה הלך השרב בדרך הממשלה — הוא עבר את תקציבו. אנה-שבועות בא והלך, והשרב נשאר על פני הארץ. היה זה החמסין החמור ביותר השנה.

בכל רחבי הארץ דהרו כבאים מיוזעים ממקום למקום, כיבו שריפות שהתפשטו בשדות הקוצים היבשים. גם נהגי האמבור לנסים לא היו מובטלים — זקנים ונשים צנחו ארצה, והתעלפו בחום.

במשך שלושה ימים כימעט עצרה הארץ כולה את נשימתה. מקורות המרץ התייבשו. לא האיומים במלחמת-העולם, וגם לא ה איום בהשבתת החיים עקב משבני ה דלק***** יכלו להסיח את דעתו של ה אדם משתי בעיות השעה: מיקלחת קרה וכוס גזוז.

חורת האומה

ישיבה עד הסוף

מלוים חיוכי הפקידים — ספק שביעות צרון על ביטול מלאכה, ספק השתתפות קטטה במלחמתם — התפסרו כמה מאות בחורים בין חדריו הרבים של מישרד-העבודה בירושלים, הורידו את מעיליהם, והתכוונו לישיבה ממושכת.

לאחר סחבת של קרוב לשלוש שנים מאז הובטח להם שיכונם (העולם הזה 749) יצאו אירגוני החיילים המשורחרים בכל הארץ לפעולה. 1300 חיילים משוחזרים, ענודים מדאליות מכל המינים, נכים של 70% ומעלה, אלמנות ואמהות שכולות, פשטו לתוך חדרי מישרדי-העבודה, התיישבו בו על השולחנות והודיעו על החלטתם: "מכאן תזינו אותנו או בכוח, או בהבטחה

* כינוי למאבק-החימוש בין שתי מעצ"מות-העל: ארצות-הברית וברית-המועצות — לאחר מלחמת-העולם השנייה.

** טבק הגיע בהלסינקי לצחי-הגמר, וי שבר את שיאי-ישראל, טבק הוא אביו של כוכב מכבי ת"א, בני טבק.

*** שעתה ארצה מצ'כוסלובקיה, וי היתה אלופת הארץ בענפי ההטלה (כדור-בזל, כידון ודיסקוס).

**** אורי גלון, אלוף הארץ בוריקת דיסקוס, התפרסם מאוחר יותר, כשהתוסק עם טוסט מדגם פייפר, בכנס צנחני הישוב במלחמת-העולם, שנערך בקיבוץ מעגן. בי תאונה נהרגו כמה אנשים.

***** שם הגרסה הקולנועית ל"טרגדיה אמריקאית" מאת תיאודור דרייזר, שראה אור גם בעברית.

***** מקור נוסף לשם חמסין הוא ה גרסה הטוענת כי מדי שנה יש כחמישים ימי-שרב, בקירוב.

***** מדינת ישראל הגיעה באותם שבועות לדילדול מאגרי-הדלק, ולא היה בידיה מטבע זר לרכישת דלק נוסף.

שחור על גבי לבן מאת ועדת-שרים מוס"מכת על מועד החילת בניין השיכון לחיי-לים המשוחחררים. אל תשלו את עצמכם כי תזינו אותנו הפעם בהבטחות מתוקות, המשך הסחבת ועוד שלבי-ביניים. באנו לשבות ונשוב עד הסוף".

במטה השובתים, באחד מבתי-הקפה, סביב כוסות מיץ, ומוזעים בשרב, תיכננו חברי הוועד את אירגון חלוקת האוכל וי הבאת השמיכות לשובתים.

את הרגשת השובתים ביטאה כותרות כרוז, שביקר את גולדה מאירסון* בי היכנסה למישרדה: "אנו מבינים כי אתם מצטערים כי נשארנו בחיים, אבל לאחר שנשארנו אל תקפחוננו". לכרוזים בעלי תוכן דומה, שהובדקו על כל דלתות המי"ש רידם, נותרו כל השוטרים והפקידים אדי-שים. לא הצליחה לעומת זאת לשמור על קור-רוחה גולדה מאירסון עצמה, שבהיכונסה למישרדה גילתה זריזות רבה בהורדת הכרוזים, קרעה את הכתובים על נייר, וגררה איתה את הכתובים על עץ, בהעי רימה אותם בפנינת חדרה.

במישרד-הביטחון היה יותר שקט: אפילו שוטרים לא באו להתבונן במחזה, ורוב הפקידים הלכו לבתיהם על-מנת להתקלח. אמר מנחם מרגליות, מנהל מחלקת השיקום הירושלמית: "אמרנו לי שתהיה שביתה. מצויין, בין כך יש לי המון עבודה בחוץ. הצלתי יום-עבודה", את דעתו על השביתה הביע בצורה פחות מחוכמת: "אינני יודע כלום".

עיתונות

העורך לא הופיע

המישפט היה מעניין. צעירה פגשה צעיר, והלכה עימו לשפת-הים. שם הם התרחצו ביחד, שחקו והשתעשעו. אחרי שנפרדו, הרגישה הבחורה שהטבעת נעלמה מאצ"ר בעה. היא הזעיקה שוטר, רדפה אחרי ה בחור, ערכה אצלו חיפוש ומצאה את ה טבעת על גופו. הסתבר שהוא הסיר את הטבעת מאצבעה תוך כדי רחצה.

אחרי שהשוטט צדקיהו הרכיב הודיע את פסק-הדין, יצא בחור צעיר מאולם בית-המישפט, ששכן בבית ישן ברחוב אלנבי, תל-אביב, מול בית-הכנסת הגדול. הצעיר היה חבר קיבוץ המעבר בפתח-תיקוה. הוא היה בחופשה, ונכנס לבית-המישפט כדי לבלות את זמנו.

בפתח בית-המישפט עצר אותו גבר, וי שאל אותו מה קרה במישפט. הצעיר סיפר לו בהרחבה את הסיפור המשעשע. הגבר הסתכל בו בסקרנות ושאל: "אולי היית יכול לכתוב את זה?"

"בוודאי", ענה הצעיר, "בתנאי שתשלם לי עבור זה".

כך החלה קאריירה עיתונאית. כי הגבר היה יצחק בן-דוד, כתב-ראשי של דבר (שנהרג בהפגזת ירושלים, 1948) והצעיר היה שמעון סאמט**. הוא היה בן 22, והי שנה הייתה 1926.

הכי נחמד מכולם. העיתון שסאמט החל לעבוד בו היה קטן, אם כי היה נפוץ

* מאוחר יותר: גולדה מאיר, אז שרת-העבודה.

** אביו של גידעון סאמט. כיום העורך האחראי של הארץ.

ביותר בישוב*. תפוצתו לא הגיעה ל-5000 גליונות. אולם חבר עובדיו היה מעניין. העורך הראשי היה אדם בשם ברל כצנלסון. העורך בפועל: איטלקי בשם משה ביליני סון. עורך-הלילה היה צעיר שחרחר יפה תואר, שבאחד הערבים זנח את עבודתו, הלך לבקר בהצגת רקדניות רוסיזות ש' הופיעו בקפה לורנס היפואי, התחבר עימן ונזכר רק בבוקר שעבודתו ממתינה לו.

שמו: משה שרתוק**. הערת הרקדניות (ברוסית): "הוא הכי נחמד מכולם". סאמט לא החזיק מעמד זמן רב בדבר. באחד הימים קרא לסאמט ד"ר משה גילק" סון, עורך הארץ, ששכן אז ברחוב מונטיפי-יורי 27, "אדוני הצעיר", אמר לו גליקסון תניגית, "דומני שמקומך בהארץ. אני נותן לך שאנסה גדולה, אם אתה חושב שאינך מתאים, אל-נא תקבל את ההצעה".

סאמט חשב את עצמו מתאים. קיבל מד הארץ חדר על גג המערכת, מכשיר רדיו (כדי להאזין לחדשות בלילה)*** וקומ"קום לתה. במקום משכורת הוא קיבל תלושי

עיתונאי סאמט משה שרת אהב רוטיות

שוקולד של חברת ליבר, ששילמה בצורה זו עבור מודעותיה בעיתון. סאמט לקח את השוקולד, ומכר לחנויות ולמכרים, וחי מן התמורה.

המטאטא לא השתפשה, משך שנים עמד הארץ על סף פשיטת-רגל. העובדים יצרו קואופרטיב, וניסו לקיים את העיתון בעזרת נדבנים. לבסוף, בי 1936, הופיע קור נה, שהביא מכוונות והקים בית-דפוס, וחזר לחוץ-לארץ. היה זה המו"ל הגרמני הי מפורסם, שקנה במחיר 26.000 לא"י את העיתון כולו — שלמה זלמן שוקן. בארץ הוא השאיר את בנו הצעיר, גוסטאב, בן 24, פקיד בבנק באפי"ק****.

* שני העיתונים האחרים: דואר היום המניקיצוני, בעריכת איתמר בן-אבי, וי הארץ, שהיה אז עיתון ליברלי.

** מאוחר יותר: משה שרת.

*** בתקופה בין מלחמת-העולם נהגו העיתונים בארץ לשאוב ידיעותיהם מתח נותני-ידור זרות.

**** בנק אנגלו-רפולשתינה, כיום בנק לאומי לישראל.

ביום בהיר כונסו העובדים ונתכשרו כי גוסטאב שוקן הצעיר הפך עורך העיתון, אותו קיבל מאביו כנדוניה לרגל נשואיו עם שולמית פרסיץ*.

העובדים חייכו, ובטחו ש"האדון הצעיר" ישתפשו במהרה, ככל מטאטא חדש. אולם הם טעו. העורך החדש חולל מהפכה בי עיתון. הוא קיצר את המאמרים הארוכים, שם את הדגש על אינפורמציה, הגהיג מישטר של דיקטטורה חמורה במערכת, ונמנע מלקיים יחסים חברותיים עם עובדיו, ועבר בעצמו בשעות הלילה על כל פסיק ועל כל נקודה בעיתון — מינהג ששמר אחד מהם: מתן רשות לעובדים להשתמש במילה "פרוצה", מילה שהיתה אסורה בימי הדוקטור גליקסון, שעה שכתבו על "נערה שירדה מדרך הישר". תוצאת כל המהפכות: הארץ עלה מתפוצה של 5000 (1936) ל-25.000 (1952).

גוסטאב** שוקן לא האמין כי תצמח טובה מהחלפת-תפקידים תכופה במערכת. אם עובד הוכיח את עצמו בתפקיד אחד, הוא נשאר בו לצמיתות. משנכנס סאמט למערכת הוא עבד ככתב יערייה. באותו תפקיד הוא שימש (בין השאר) גם החודש, כשהגן שני תאריכים: 20 שנה בהארץ, ו-25 שנה בעיתונות. אחד שלא הופיע לי מסיבת-היובל: עורך הארץ גרשום שוקן.

אנשים

להומוריסטן אפרים (חד גדיא) קישון נכונה אכזבה. ההוצאה הממלכתית ההוג" גרית דחתה את פירסום ספרי-הסאטירה שלו, שפורסם בשיכפול בימי הכיבוש הנאצי, ובו לעג לגזע המובחר של הקרחים חסרי השערות (רמוז לאריות, חסרי הפגמים ה- גועים). הסיבה הלא-רשמית: גם מנהיג הונגריה הקומוניסטית מת'יאש ראקושי הינו קרח.

ממלא מקום נשיא-המדינה ויושבר-ראש הכנסת, יוסף שפרינצק, זכה למתנת חגיגות: פסל נחושת של ראשו, הי שוקל 20 ק"ג, שהגיע אליו מהפסל השבדי היתודי זאב גורדון.

תיאוריה מוסיקאית הושמעה עליידי הר סופר יהודה (אשתו השנואה) בורלא, ש גילה כי סינגון המוסיקה הערבית אינו אלא בסינגון הישראלי הקדום. קרא בורלא: הישראליים של הבית הראשון היו עם של מוסיקאים (שבת לוי). כשנפלו בשבי הי בבליים, חיקו אלה את סינגונם. מבבל עבר הסינגון לכובשים הפרסיים, ומשם לאחר הממלכה העותומנית, ומשם לכל רחבי הי עולם הערבי.

אחרי הופעה כאורח-כבוד בוועידת מק"י, יצא מנהיג מפ"ם ד"ר משה סנה*** למשק גן-שמואל, תרם את תרומתו למילי-חמה במחסור הידיים העובדות בחקלאות, וסייע באיסוף תפוחי-אדמה במשק השומי רוני.

* בתה של חברת הכנסת הראשונה, שושנה פרסיץ, ואחותם של ימימה מילוא, רעייתו של יוסף מילוא, וריטה פרסיץ, מנהלות קול ירושלים.

** גרשום. ** זמן קצר לאחר מכן פרש ד"ר סנה מהנהגת מפ"ם והקים את "מפלגת השמאל הסוציאליסטי", מאוחר יותר הצטרף להני-הגת המפלגה הקומוניסטית. אותה פילג בין מק"י לרק"ח ב-1965.